

Spis treści

Wstęp (Tadeusz Tomaszewski)	13
Wprowadzenie	17
CZĘŚĆ PIERWSZA	
Przesłuchiwanie i ocena wiarygodności	
Rozdział I. Wywiad i przesłuchanie strukturalne	27
1. Uwagi ogólne	27
2. Kryminalistyczne wywiady strukturalne	31
2.1. Przygotowanie	31
2.1.1. Miejsce i atmosfera	31
2.1.2. Dystans	33
2.1.3. Ocena osobowości i wybór metody	35
2.2. Wywiad typu <i>fraud interview</i>	37
2.3. Wywiad <i>Behavioral Analysis Interview</i>	41
2.3.1. Pytania wstępne	41
2.3.2. Zestaw pytań zasadniczych	43
2.4. Wywiad W-Z (Wicklander-Zulawski)	46
2.5. Interpretacja odpowiedzi	47
3. Strukturalne metody przesłuchań	51
3.1. Metoda <i>Reid Technique</i>	51
3.2. Metoda <i>Wicklander-Zulawski Technique</i>	56
3.3. Metoda <i>Kinesic Interview and Interrogation</i> (Stan Walters)	59
3.4. Analiza porównawcza	62
4. Rozwiązania systemowe w przesłuchaniu	65
4.1. Ocena osobowości – Kubrak (CIA), 1963	65
4.2. Metoda poznawcza – <i>cognitive interview</i>	68
4.3. System, techniki i podejścia	71
5. Przesłuchiwanie w Stanach Zjednoczonych – praktyka	73
5.1. Przesłuchiwanie w różnych okolicznościach	73
5.2. Techniki przesłuchań w badaniach	74
5.3. Szkolenia	78
6. Rozwiązania taktyczne	80
6.1. Etap wstępny	80
6.1.1. Wytworzenie atmosfery	80
6.1.2. Pytania wprowadzające	82
6.2. Pytania i odpowiedzi	84
6.2.1. Dociekanie i konsekwencja	84
6.2.2. Odmowa udzielenia odpowiedzi	87
6.2.3. Rozwiązywanie doraźnych problemów	89
6.3. Zakończenie – rezultat	90
6.3.1. Wykorzystywanie nieporozumień	90
6.3.2. Przyznanie się do winy (podejrzanego)	91
6.4. Podstęp	94
6.4.1. Etyczne rozwiązania taktyczne	94
6.4.2. Podstęp – przykłady i granice	95
6.4.3. Pytania – dopuszczalność	97
6.4.4. Opinie – Stany Zjednoczone	98
6.4.5. Opinie – Polska	99
7. Polskie przesłuchanie strukturalne	101
7.1. Przesłuchiwanie w praktyce	101
7.2. Stan prawny	103
7.2.1. Przepisy kodeksowe	103

7.2.2. Pytania sugerujące	104
7.2.3. Opinie i problemy	105
7.3. Etapy przesłuchania	106
7.4. Techniki przesłuchiwanie	111
7.4.1. Techniki racjonalne	111
7.4.2. Techniki emocjonalne	115
7.4.3. Techniki kontrowersyjne	117
7.5. Amerykańskie przesłuchanie w Polsce – uwagi końcowe	120
Rozdział II. Ocena wiarygodności w przesłuchaniu – wiarygodność oceny zachowania zewnętrznego	
1. Uwagi wprowadzające	123
2. Wiarygodność wypowiedzi	125
2.1. Wypowiedzi nieszczerze – kłamstwo	125
2.2. Wpływ pytań na treść zeznań (wypowiedzi)	129
2.3. Błąd czy kłamstwo?	131
3. Ocena wiarygodności	133
3.1. Kryteria oceny	133
3.1.1. Ocena treści zeznań i wyjaśnień	133
3.1.2. Ocena formy zeznań i wyjaśnień	136
3.1.3. Ocena ekspertów i kryteria <i>Statement Validity Assessment</i>	138
3.1.4. Kryteria wiarygodności	142
3.2. Metody pomocnicze – ocena wiarygodności	143
3.2.1. Badanie wypowiedzi pisemnych	143
3.2.2. Rachunek prawdopodobieństwa	146
3.2.3. Rozwiązania taktyczne	149
4. Problemy oceniania wypowiedzi i zachowania	152
4.1. Przetwarzanie informacji – zakłócenia i błędy	152
4.1.1. Warunki podmiotowe	152
4.1.2. Warunki zewnętrzne	154
4.1.3. Warunki społeczne	157
4.2. Błędy – mechanizmy i przyczyny	159
4.2.1. Atrybucja przyczyn i błąd	159
4.2.2. Efekty pierwszeństwa i świeżości	161
4.2.3. Efekty podobieństwa (i aureoli)	163
4.2.4. Ocena intuicyjna czy analityczna?	164
4.2.5. Samospełniająca się przepowiednia (uwagi podsumowujące)	166
5. Ocena zachowania zewnętrznego – wiarygodność	167
5.1. NLP – neurolingwistyczne programowanie	167
5.2. Zasady ogólne oceny	170
5.3. Identyfikacja objawów	173
5.4. Dokładność oceny w badaniach	178
5.5. Ocena zachowania zewnętrznego – badanie ankietowe opinii	182
5.5.1. Pytania i odpowiedzi	182
5.5.2. Psychologiczny proces oceny i samooceny	186
5.5.3. Ocena wyników	188

CZĘŚĆ DRUGA

Ocena wiarygodności i uczciwości

Rozdział III. Ocena stanu faktycznego i zachowania zewnętrznego w badaniu wariograficznym

1. Uwagi ogólne	193
2. Wariograf	196
2.1. Badania wariograficzne w Polsce	196

2.2. Zasady działania	197
2.2.1. Funkcjonowanie wariografu	197
2.2.2. Reakcje fizjologiczne	201
2.2.3. Przebieg badania	203
3. Metodyka badania wariograficznego	207
3.1. Metody badań i rodzaje testów	207
3.1.1. Metoda pytań obojętnych i krytycznych	207
3.1.2. Metoda pytań kontrolnych (porównawczych)	209
3.1.3. Metoda GKT – test wiedzy o przestępstwie	211
3.2. Problemy metodologiczne (taktyczne)	214
3.2.1. Zakres stosowania i metoda badania	214
3.2.2. Wartość pytania kontrolnego	217
3.2.3. Ocena zapisu: jakościowa czy ilościowa?	218
4. Trafność i rzetelność badań wariograficznych	221
4.1. Ocena dokładności – badania i zestawienia	221
4.2. Dane z praktyki	226
4.3. Zakłócenia i przeszkody	228
4.3.1. Zakłócenia	228
4.3.2. Błąd eksperta	231
5. Ocena zachowania zewnętrznego i stanu faktycznego	234
5.1. Logika i rachunek prawdopodobieństwa	234
5.1.1. Ocena stanu faktycznego	234
5.1.2. Ocena testów	236
5.2. Kompleksowy system oceny wyników Johna E. Reida	238
5.2.1. Analiza badań	238
5.2.2. Wykorzystanie w praktyce	240
6. Zagadnienia prawne	243
6.1. Stan prawny	243
6.1.1. W sprawach pracowniczych	243
6.1.2. W sprawach karnych	247
6.1.3. W innych krajach – Stany Zjednoczone i Niemcy	250
6.2. Ekspertyza biegłego – badanie aktowe	254
6.2.1. Przepisy ogólne, szczególne i wewnętrzne	254
6.2.2. Pytania do biegłego	255
6.2.3. Stan faktyczny sprawy – forma opinii	257
6.2.4. Testy – ocena reakcji i zachowania zewnętrznego	258
6.2.5. Opinia końcowa (wniosek) – badanie aktowe	260
6.2.6. Obrona i kwestionowanie opinii – podsumowanie	262
7. Badania wariograficzne: konflikt opinii	266
7.1. Stanowisko środowiska psychologicznego	266
7.1.1. Organizacje zawodowe psychologów	266
7.1.2. Opinie psychologów	269
7.2. Sytuacja w Stanach Zjednoczonych	271
7.2.1. Problemy ogólne	271
7.2.2. FBI i Departament ds. Energii	274
7.2.3. Metody konkurencyjne	277
7.3. Opinie w Polsce	281
7.3.1. Problemy aktualne	281
7.3.2. Badania opinii	283
8. Badanie ankietowe opinii o badaniach wariograficznych	285
8.1. Problem i badania	285
8.2. Badanie i wyniki	287
8.2.1. Badani – pytania i odpowiedzi	287
8.2.2. Wyniki badania	289
8.2.3. Ocena wartości pytań	291

8.2.4. Analiza wyniku badania	293
8.3. Psychologiczny proces oceny	296
Rozdział IV. Psychologiczne testy uczciwości i wiarygodności	299
1. Uwagi wprowadzające	299
2. Metody psychologiczne oceny uczciwości	301
2.1. Testy psychologiczne	301
2.1.1. Testy osobowości	301
2.1.2. Testy kliniczne	302
2.2. Metody pomocnicze	303
2.2.1. Asocjacje	303
2.2.2. Reprodukcyjne	305
2.2.3. Psychografologia	306
2.2.4. Hipnoza i narkonaliza	308
2.2.5. Analiza danych biograficznych i rysunek	309
3. Amerykańskie psychologiczne testy uczciwości (<i>integrity</i>)	310
3.1. Geneza	310
3.2. Grupa wysokiego ryzyka	313
3.3. Dokładność	317
3.3.1. Konflikt opinii	317
3.3.2. Wyniki badań	321
3.4. Skuteczność (efektywność)	324
3.4.1. Kradzieże w pracy	324
3.4.2. Stosowanie testów	327
3.4.3. Test zasadniczy (PSI)	330
3.4.4. Wersje rozszerzone	331
3.4.5. Uwagi podsumowujące	333
4. Testy i wywiad typu <i>integrity</i>	334
4.1. Proces psychologiczny	334
4.1.1. Podstawy teoretyczne	334
4.1.2. Racjonalizacje i neutralizacje	336
4.2. Budowa testu i pomiar	340
4.2.1. Pytania	340
4.2.2. Ocena i profil	342
4.3. Wywiad strukturalny typu <i>integrity</i>	345
5. Problemy stosowania i wykorzystania	349

CZĘŚĆ TRZECIA

Wywiad i profil

Rozdział V. Wywiad strukturalny w sprawach kradzieży – ocena dokładności (trafności) wywiadu i pytań	355
1. Zagadnienia wprowadzające – komunikacja	355
1.1. Uwagi ogólne	355
1.2. Modele i style komunikacji	358
1.3. Wywieranie wpływu i perswazja	360
1.4. Negocjacje – metody i problemy	362
1.5. Taktyki negocjacyjne	364
2. Formułowanie pytań	267
2.1. Pytania wywiadu psychologicznego	267
2.2. Pytania wywiadu dziennikarskiego	369
2.2.1. Charakterystyka ogólna	369
2.2.2. Ankieta – wywiad schematyczny	370
2.3. Pytania kryminalistyczne	372
2.3.1. Pytania logiczne i precyzyjne	372

2.3.2. Pytania sugestywne	373
2.3.3. Pytania zasadnicze i uzupełniające (kontrolne)	374
2.3.4. Zestaw strukturalny	376
2.4. Pytania (wywiad) – podsumowanie	377
3. Wywiad strukturalny <i>integrity</i> w sprawach kradzieży – pytania i odpowiedzi	379
3.1. Zestaw wykorzystany w badaniach z lat 2002 i 2003	379
3.2. Profil <i>integrity</i> dla oceny odpowiedzi i zestaw skrócony	388
3.3. Pytania kontrolne	389
3.4. Pytania uzupełniające	391
4. Badania sondażowe (eksperymentalne)	393
4.1. Badanie pilotażowe	393
4.2. Badanie z 2002 roku	395
4.2.1. Charakterystyka wywiadu i badanych	395
4.2.2. Wyniki	396
4.3. Badanie z 2003 roku	397
4.3.1. Charakterystyka badanych	397
4.3.2. Wyniki	398
4.4. Rezultaty badań z lat 2002 i 2003	400
4.4.1. Profil <i>integrity</i> i analiza ilościowa	400
4.4.2. Podsumowanie wyników	401
4.4.3. Badania i problemy	402
Rozdział VI. Grupowy profil sprawców kradzieży	407
1. Zagadnienia wprowadzające	407
1.1. Kradzież – problem i statystyka	407
1.2. Zwalczanie kradzieży w miejscach pracy	409
1.3. Profilowanie w rekrutacji – identyfikacja cech	410
2. Wybrane zagadnienia kryminologiczne	412
2.1. Teorie przyczyn przestępczości	412
2.2. Osobowość przestępcy	417
2.2.1. Problemy ogólne	417
2.2.2. Polskie badania sprawców przestępstw	420
2.3. Wygląd fizyczny	423
2.4. Prognoza kryminologiczna – indywidualna	425
3. Profilowanie w kryminalistyce	428
3.1. Profil i <i>modus operandi</i>	428
3.2. Sprawcy przestępstw (<i>modus operandi</i>)	429
3.3. Analiza profilu sprawców kradzieży	430
3.3.1. Cechy i motywy sprawców kradzieży	430
3.3.2. Profil sprawców kradzieży typu <i>integrity</i>	434
4. Ocena wiedzy na temat sprawców kradzieży – badanie ankietowe	439
4.1. Badani – dobór próby	439
4.2. Ankieta i hipoteza	441
4.3. Cecha kontrolna	443
4.4. Wyniki badania	444
4.4.1. Ocena trafności cech profilu <i>integrity</i>	444
4.4.2. Zestawienie wartości średnich ocen	446
4.4.3. Podsumowanie – analiza jakościowa	448
5. Problemy stosowania – profil i wywiad	449
5.1. Aspekty prawne	449
5.2. Błędna diagnoza	451
5.3. <i>Public relations</i>	452
5.4. Wywiad i przesłuchiwanie w sprawach kradzieży	454
Zakończenie	457

Suplement A. Szczegółowe wyniki badań – wywiad strukturalny w sprawach kradzieży (2002–2003)	469
1. Zagadnienia metodologiczne	469
1.1. Pytania badawcze i ankietowe	469
1.1.1. Problem i hipoteza	469
1.1.2. Pytania ankietowe	471
1.2. Badania eksperymentalne (sondażowe)	472
1.3. Schemat modelu badawczego	474
1.4. Operacjonalizacja zmiennych i analiza	475
2. Wyniki badania z 2002 roku	478
2.1. Zestawienie grupowe odpowiedzi i ocen (obliczenia)	478
2.2. Ocena wartości pytań	481
3. Wyniki badania z 2003 roku	485
3.1. Grupowe zestawienie odpowiedzi i ocen – poprawczak (oddawanie pożyczek)	485
3.2. Grupowe zestawienie odpowiedzi i ocen – szkoła (naruszanie prawa)	485
3.3. Grupowe porównanie odpowiedzi i ocen – poprawczak/szkoła	489
3.4. Szczegółowa ocena jakościowa pytań	491
4. Podsumowanie – porównanie wartości prognostycznej pytań z lat 2002 i 2003	495
 Suplement B. Szczegółowe wyniki badania wiedzy na temat sprawców kradzieży (2005–2006)	499
1. Ankieta i przygotowanie badania	499
1.1. Budowa ankiety	499
1.2. Operacjonalizacja zmiennych i wybór czynników analizy	503
1.3. Badania pilotażowe	505
1.3.1. Ocena trafności	505
1.3.2. Szansa ujawnienia	507
1.4. Pytania dodatkowe i podsumowanie	509
2. Ocena trafności (I)	510
2.1. Studenci	510
2.1.1. Studenci prawa w Warszawie i Gdańsku	510
2.1.2. Studenci – BUW	512
2.1.3. Odpowiedzi na pytania dodatkowe	514
2.2. Fachowcy – kuratorzy i sędziowie	515
2.2.1. Warszawa	515
2.2.2. Województwo pomorskie	517
2.2.3. Odpowiedzi na pytania dodatkowe	518
3. Podsumowanie: Warszawa – województwo pomorskie	519
3.1. Wyniki – wykresy	519
3.1.1. Oceny średnie cech profilu i pytania dodatkowe w badanych grupach	519
3.1.2. Ocena trafności cech profilu <i>integrity</i> : kobiety – Warszawa	521
3.2. Analiza cech profilu	522
3.3. Wnioski	525
Bibliografia	527
Spis tabel	547
Spis wykresów	548
Summary	549